

УДК 006.032:364

Тимків В.М.*

МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЄС В УКРАЇНІ

Європейський шлях України пролягає через демократичну правову державу зі сформованою ринковою соціально орієнтованою економікою. Соціальні проблеми адаптації країни до умов ЄС є складними. Соціальна сфера держави зберігає основні вади “радянської” – адміністративно-територіальна диспропорційність, елітарність та корумпованість.

Проблема адаптації соціальної сфери України до вимог ЄС розробляється на теоретичному та практичному рівнях, однак обґрунтування механізмів її реалізації з точки зору пристосування системи соціальних стандартів розроблені недостатньо.

Конституційно Україна – демократична, соціальна держава. Такий дуалізм містить внутрішню суперечність векторного типу – демократична за формою держава може бути недемократичною за змістом, що стримує розвиток її як соціальної держави. Розв’язання цієї проблеми – в утвердженні місцевого самоврядування, як складової публічної влади, що забезпечує її децентралізацію на основі принципу субсидіарності, як альтернативі принципу патерналізму, і передбачає правову, організаційну та матеріально-фінансову самостійність територіальних громад. На вказаних принципах формується інститут виключних повноважень органів місцевого самоврядування базовими серед яких є надання жителям територіальної громади високоякісних громадських послуг на основі державних соціальних стандартів.

Адміністративне право конституційно визначає державу як правову яка гарантує конституційні соціальні права і соціальні гарантії громадян, регулюючи насамперед, взаємостосунки між власністю та працею. Галузь адміністративного права сприйнятлива до ідейно-теоретичних та політичних змін і меншою мірою прив’язана до національних традицій, піддається глобалізації і порівнянню. Соціальне право, як підгалузь, встановлює соціальні права, які виступають базою соціально-правової компаративістики для порівняльного аналізу законодавства та нормативно-правових актів соціальної сфери.

Глобалізація, через механізм правової інтеграції, визначає розвиток сучасних правових систем та актуалізує проблеми застосування понятійно-категорійного апарату, зокрема таких дефініції як зближення, уніфікація, гармонізація, імплементація, трансформація, інкорпорація, адаптація та інші. Зближення (апроксимація) нормативно-правових масивів відбувається шляхом гармонізації і уніфікації. При цьому адаптація (трансформація) і посилення виступають як способи гармонізації і уніфікації, а соціально-правова компаративістика виступає методом вивчення особливостей нормотворчості, застосування і трактування соціальних стандартів правових систем, що зближуються. Серед основних міжнародних нормативно-правових актів соціального права ЄС назвемо такі: “Загальна Декларація прав людини” (1948р.); “Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права” (1948р.); “Європейська культурна конвенція” (1954р.); “Європейська хартія місцевого самоврядування” (1985р.); “Європейський кодекс соціального

* кандидат наук державного управління, заступник начальника управління культури Івано-Франківської облдержадміністрації

забезпечення” (1990р.); “Європейська соціальна хартія” (1996р.) та інші, що свідчить про тривалі інтеграційні процеси соціальних правових систем країн – членів ЄС.

Соціальні стандарти ЄС формуються за умов приналежності його членів до різних моделей соціальних держав – “континентальна”, “англо-американська”, “скандинавська”. Для прикладу, сім з 27-ми країн Євросоюзу не мають фіксованої мінімальної заробітної плати, а серед окремих країн цей показник виглядає наступним чином (табл. 1).

Таблиця 1

№	Назва країни	Мінімальна з/п (євро)	% від середнього значення
1.	Люксембург	1642	210
2.	Франція	1321	169
3.	Англія	1010	129
Середнє значення мін. з/п		780	100
4.	Іспанія	728	93
5.	Чехія	360	46
6.	Естонія	278	36
7.	Болгарія	123	16
Для порівняння – Україна		90	12

Соціальні стандарти є ключовим елементом соціальної політики держави і виступають інструментом управління, механізмом підвищення конкурентоспроможності та індикатором якості послуг. Ядром ідеології побудови системи соціальних стандартів виступає концепція “соціальної держави” та теорія “управління орієнтованого на результат”.

Публічними формами задоволення соціальних потреб є індивідуальна та сумісна. Потреби індивідуальної форми фінансуються з державного бюджету і встановлюються державою. Сумісні, наприклад освітні чи культурні соціальні послуги, фінансуються з місцевого бюджету, а єдині соціальні стандарти їх надання у нас перебувають на стадії формування.

Існуюча в Україні бюджетна система поглиблює наявну диференціацію у доходах та видатках місцевих бюджетів. Так, за сумою власних доходів амплітуда складає 7,5 раза, а за видатками, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів – 5,8 раза. Кількість та якість соціальних послуг є територіально диференційованою. Територіальні соціальні диспропорції наведені у табл.2, а тенденцію до централізації видатків з бюджету відображено у табл.3.

Таблиця 2

№	Місце проживання	Злиденні, %	Бідні, %	Середні, %	Заможні, %
1.	Київ	0	23	75	2
2.	Велике місто (>250 жит.)	5	29	65	1
3.	Мале місто	5	39	54	2
4.	Село	7	41	51	1

Таблиця 3

№	Джерело фінансування за роками	2002 рік	2006 рік
1.	Державний бюджет (млн грн.)	57,5	73,1
2.	Місцеві бюджети (млн грн.)	42,6	26,9

Крім соціального, варто відмітити етнічний та мовно-культурний аспекти проблеми. Частка українофонів (2004 рік) є найвищою саме серед злидених – 43 відсотки, та серед бідних – 42 відсотки; натомість серед середнього класу вона складає 35 відсотків. Диспропорції щодо освітнього рівня (2001 рік): серед українців повну вищу освіту має лише 12 відсотків, серед росіян – 19 відсотків; натомість із початковою освітою українців 15 відсотків, а росіян – 11 відсотків. Це успадкована постколоніальна ситуація, виправлення якої потребує цілеспрямованої соціальної та культурно-освітньої політики шляхом усуненням адміністративно-територіальних соціальних диспропорцій.

Таким чином розвиток демократії, зміцнення правової держави, децентралізація публічної влади через становлення місцевого самоврядування, запровадження управління орієнтованого на результат, розвиток соціально-правової компаративістики та ратифікація міжнародних соціально-правових актів – основні механізми адаптації України до єдиного соціального простору ЄС.

Відзначають два вектори розвитку соціальної сфери в Україні: перший – послідовне відтворення громіздкої, соціально та фінансово невиправданої системи пільг і соціальних виплат зі збереженням неефективної розгалуженої мережі державних закладів соціального захисту, що відповідає традиціям і підходам радянської моделі; другий – запровадження нових, більш ефективних та економічно обґрунтованих форм і видів соціального захисту, яке супроводжується розвитком мережі закладів соціального обслуговування на рівні громад, що відповідає сучасній моделі та соціальним стандартам ЄС та слугуватиме залученню країни до процесу міжкультурного діалогу як політичного пріоритету ЄС.